

Rammsteins bizarre reis door Duitse geschiedenis

Achtergrond - 4 april 2019 - Auteur: Wiebke Pittlik

Plat, vinden sommigen. Commercieel misbruik van de Holocaust, vinden anderen. Maar de nieuwe video van rockband Rammstein oogst ook veel lof. De clip van 'Deutschland' duurt ruim negen minuten en voert de kijker door een duistere versie van de Duitse geschiedenis. Hanco Jürgens, historicus bij het Duitsland Instituut Amsterdam, duidt de "postmoderne potpourri van associaties en verwijzingen".

Door de beelden van concentratiekampen kon Rammstein verzekerd zijn van ophef rond de nieuwe clip. Maar ook de stem, de gotische letters en het brutale geweld zullen veel kijkers ongemakkelijk maken. De band flirt met de beeldtaal en thematiek van de Neue Rechte, de Duitse variant van de Alt-right-beweging, ofwel extreem-rechts. Maar dan de tekst: "Deutschland, mein Herz in flammen, will dich lieben und verdammen."

Het nummer kan evengoed worden gezien als een reactie op de discussie over de Duitse identiteit. Met de afsluitende zin "Meine Liebe kann ich dir nicht geben (Mijn liefde kan ik je niet geven)" neemt de band duidelijk afstand van nationalisme en patriottisme.

Samen met Jürgens bekijken we de clip waar nu zoveel om te doen is van het begin tot het einde. Een kleine speelfilm is het eigenlijk, geproduceerd door de bekende Duitse muziekvideo-regisseur Specter Berlin. "Het is een postmoderne potpourri van associaties en verwijzingen. Je moet het niet te letterlijk nemen", zegt Jürgens. Maar een toelichting op de historische gebeurtenissen waarnaar Rammstein verwijst, geeft hij graag. "Ze zijn heel selectief geweest. De Eerste Wereldoorlog zie ik er niet of nauwelijks in terug en ook de 18e en 19e eeuw ontbreken. Wel Karel de Grote, geen Frederik de Grote, geen Bismarck. De huidige opkomst van AfD en Pegida zien we ook niet terug, maar het zou goed kunnen dat dit wel een reactie daarop is."

Varusslag

De video begint in het jaar 16 na Christus. De Romeinen trekken zich terug uit het gebied dat ze Germania noemen, na jaren van wraak-veldtochten die volgden op

de verloren slag in het Teutoburger Wald. In 9 na Christus versloegen verschillende Germaanse stammen onder leiding van Arminius, Hermann in het Duits, het Romeinse leger, dat werd aangevoerd door Varus. Bij de Varusslag verloren de Romeinen drie legioenen, waarna ze zich terugtrokken en aan de linkerkant van de Rijn bleven.

“Dit verhaal geldt als ontstaansmythe van Duitsland, dat heel lang geen land was maar een gebied met verwante en rivaliserende Germaanse stammen”, legt Jürgens uit. “Hier zie je voor het eerst Germania in de video, gespeeld door Ruby Commey, een zwarte actrice uit Berlijn. Het symbool van Germania als zinnebeeld van de natie werd populair in de 19e eeuw. Germania in de gedaante van een zwarte vrouw, dat is natuurlijk een bewuste keuze. Later zien we haar ook in een Russisch uniform en met goud en kogels omhangen als een moderne rapper: Germania is door allerlei invloeden getekend. Ze spelen met de vraag: wat is Duits.”

Dat Germania het hoofd van de zanger Till Lindemann afsnijdt en meedraagt, geeft aan dat de makers van de clip hun klassiekers kennen: “Een duidelijke verwijzing naar Judith en Holofernes, het Bijbelverhaal waarin de joodse Judith om haar volk te redden de Babylonische veldheer Holofernes verleidt en onthoofd.” Het is een bekend beeldmotief in de kunst, vooral bekend van schilderijen van Caravaggio en Gustav Klimt.

Rammstein heeft heel veel beelden achter elkaar gemonteerd. Zo zien we plotseling een U-boot, die in de Eerste en Tweede Wereldoorlog zo belangrijk was, en een bokswedstrijd in een decor uit de jaren twintig in Berlijn, met Germania als showgirl. "De nadruk op de boksbeugels en het gevecht roept associaties op met de knokploegen die begin jaren dertig de straten onveilig maakten, onder andere ook Hitlers SA. Een aankondiging van het einde van de Republiek van Weimar dus."

Hindenburg

De clip staat bol van verwijzingen naar eerdere video's van de band, maar ook naar historische gebeurtenissen: "De brandende zeppelin, dat is de Hindenburg, een prestigeproject van Hitler. Die ontplofte in 1937 bij New York."

We zien ook scènes uit beroemde films terug, zoals het bacchanaal waarin monniken het lichaam van Germania opeten. "Die is zeker geïnspireerd op een scène uit een film van Peter Greenaway: 'The cook, the thief, his wife and her lover'", weet Jürgens. "De hele clip doet me denken aan de barokke beelden en de overdaad die terug te vinden zijn in de films van Peter Greenaway. Ook het spelen met de tijd komt terug in zijn films." En nog een film is volgens Jürgens duidelijk te herkennen: "De engel uit Himmel über Berlin, een film van Wim Wenders." Rammstein-fans kennen de engel uit de liveshows van de band.

Bless RT [@OnePerfectShot](#) THE COOK, THE THIEF, HIS WIFE, & HER LOVER (1989)
DoP: Sacha Vierny | Dir: [@Greenaway_Peter pic.twitter.com/P9dIW5uan7](#)

— Peter Greenaway (@Greenaway_Peter) [September 17, 2014](#)

In de meest omstreden scene, waardoor de ophef over de clip ontstond, zien we de bandleden in uniformen van concentratiekampgevangenen. Ze worden opgehangen aan een galg waar 'Verboden te fotograferen' op staat. Ook hier vallen veel details pas in tweede instantie op. "Op hun uniformen staan de tekens voor de verschillende groepen gevangenen: een jodenster voor de Joodse gevangenen, een roze driehoek voor homoseksuelen en de jodenster met rode driehoek voor joodse politieke gevangenen. Op de achtergrond zien we een Duitse V2-raket de lucht ingaan." Deze scène is heel centraal in de clip. Op het laatst schieten de gevangenen de SS'ers dood.

Deze beelden, de bandleden als joodse gevangenen, waren ook in een korte promovideo verwerkt waarmee Rammstein de nieuwe clip aankondigde. Joodse organisaties reageerden geschokt en vonden dat de band een rode lijn overschreed. Daarmee kreeg de clip de publiciteit die Rammstein wilde,

constateert de [Süddeutsche Zeitung](#).

Ook bij de scene waarin een auto met nazi's voorkomt krijgen veel mensen een ongemakkelijk gevoel. "Een iconisch beeld dat in veel films over nazi's terugkomt", zegt Jürgens.

Heel duidelijk is ook de DDR te herkennen, in een kantoor-scène met partijfunctionarissen aan de champagne. Verder zapt Rammstein langs de brandende auto's van de 1-mei-rellen, wordt Germania gegijzeld door de terreurgroep RAF, passeert de eerste Duitse kosmonaut Sigmund Jähn de revue en zien we zowel een heksenverbranding als een boekverbranding. De marmeren bustes (op 4:52 minuut) zijn beelden die in het Walhalla staan, een 19e eeuwse tempel in de buurt van Regensburg met een soort Hall of Fame van het Duitstalige gebied, vol bustes van beroemde staatslieden, wetenschappers en kunstenaars.

In een bevreemdende scene baart Germania een hond of wolf. Jürgens: "Dat zou een verwijzing kunnen zijn naar de noordse mythologie, waarin Angrboda een wolf baart, maar wie weet is dat te vergezocht. De encensering met die artsen eromheen kan ook naar de eugenetica van de nazi's verwijzen."

"Rammstein speelt met de rol van slachtoffers en daders. Ze nemen zelf beide gedaanten aan en laten Germania zoenen met een concentratiekampgevangene. Dan weer zien we Germania als Karel de Grote, dan weer als Russische agent. List en verraad lijken ook een grote rol te spelen, zoals in de slag bij het Teutoburger Wald al het geval was, maar ook bij Judith en Holofernes, die meermaals terugkomen in de film."

Op het Duitsland Instituut maakte de clip discussie los. Waar de een een klein meesterwerk zag, zag de ander een smakeloze provocatie over de rug van slachtoffers van de Holocaust. Volgens Jürgens laat de discussie ook een cultuurverschil zien tussen Duitse en Nederlandse historici. "Nederlandse historici staan meer dan Duitse open voor publieke uitingen over de geschiedenis, in romans of films. Veel Duitse historici zijn geneigd het morele debat naar zich toe te trekken en staan minder open voor artistieke of commerciële uitingen over een historisch thema. Ze staan kritischer tegenover niet-historici die geschiedenis aan de man brengen."

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/30982/rammsteins-bizarre-reis-door-duitse-geschiedenis>